
CS-VERSLAG – RIEN DE RUIJTER

Na mijn oproep om waarnemingen in Het Zeepaard 74(6) kreeg ik van een aantal leden een lijst met gegevens over het afgelopen jaar. Daarom staan er in dit verslag nog voornamelijk meldingen uit 2014. Maar ook een paar uit 2013 en 2015.

Het nu volgende verslag kwam tot stand door waarnemingen van Frits Zandvoort, Jasper Schaaf, Erick Staal, Gerrit Doeksen, Wim Kuiper, Maarten Morsink, Wilbert Kerkhof, Alie van Nijendaal, Petra Sonius, SWG-groep WWN, SWG-groep regio Alkmaar, Peter Sjerp, Sytske Dijkse en mijzelf.

WEEKDIEREN

Frits Zandvoort reageerde op mijn oproep om waarnemingen in Het Zeepaard 74(6) met een leuke lijst vondsten. Het is een lijst met waarnemingen uit 2013 en 2014 en dan van plaatsen waar niet vaak meldingen vandaan komen. Zo vond hij op 30-07-13 bij Breezanddijk (halverwege de afsluitdijk) 2x het muizenootje *Myosotella myosotis* en 4x het meertandig muizenootje *Myosotella denticulata*. Op 10-08-13 vond hij aan de noordwestkant van de Eemshaven op de stenen ruim 100x de ruwe alikruik *Littorina saxatilis* en 1x de asgrauwe keverslak *Lepidochitona cinerea* onder een steen. Duizenden exemplaren van Gray's kustslak *Assiminea grayana* zag hij op 24-08-13 op de kwelder bij de Carel Coenraadsluizen (Dollard). Op 16-08-14 vond hij op de kwelders bij Noordpolderzijl één exemplaar van *A. grayana* en drie levende muizenootjes *O. myosotis*. Ook vond hij daar de kleine schorreslak *Limapontia depressa* (10x) en 1x de gewone kwelderslak *Alderia modesta*.

Ook Peter Sjerp reageerde door me een verwijzing te sturen naar zijn website, waar een aantal leuke waarnemingen op staan van het afgelopen jaar. Zo vond hij op 09-03 bij 's-Gravenzande o.a. twee spoelhorentjes *Acteon tornatilis*. Op dezelfde locatie vond hij op 30-03 vier horentjes van deze soort samen met o.a. 26x wenteltrap *Epitonium clathrus* (waarvan 1x met schelpdier) en een vers doublet van de venusschelp *Chamelea striatula*. Aan het eind van de zomer was Peter op Vlieland; hij vond op 27-08 een trapgevel *Oenopota turricula*, op 01-09 een pelikaansvoet *Aporrhais pespelecani* en een recent ogende purperslak *Nucella lapillus* en op 03-09 een ongevekt koffieboontje *Trivia arctica* en een fossiele klep van een noordse rotsboorder *Hiatella arctica*.

Op 04-09 lagen er naast vele doubletten van de tapijtschelp *Venerupis senegalensis* ook een recente klep van een gevlamde tapijtschelp *Tapes rhomboides*, een klep van de prismatische dunschaal *Abra prismatica*, 36x de penhoren *Turritella communis* (zowel fossiel als recent) en 9x dubbel-tjesschelp *Lucinella divaricata*. De vondsten op Vlieland werden gedaan tussen paal 50 en 49, dat is bij het strandhotel het strand op en dan linksaf richting Texel.

Van Jasper Schaaf kreeg ik ook weer een grote serie waarnemingen over de periode 2-12-13 t/m 24-11-14. Hij was in die periode bijv. zes keer op Schiermonnikoog, acht keer op het traject Hoek van Holland - Kijkduin (incl. de Zandmotor), 2x op Terschelling en 1x op Ameland. Ik geef nu een opsomming van de soorten per locatie over de hele periode.

Een soort die hij bij ieder bezoek op het stuk strand in de omgeving van de Zandmotor (paal 110) vond, was de Artemisschelp *Dosinia exoleta* (totaal 18x). Ook de grote astarte *Tridonta borealis* werd tijdens vijf zoektochten gevonden, elke keer één exemplaar. Verder vond Jasper o.a. 2x melkwitte arkschelp *Striarca lactea*, 2x paardenzadel *Anomia ephippium*, 2x dubbel-tjesschelp *Lucinella divaricata*, 2x geplooid zonnenschelp *Gari fervensis*, 7x geruite tapijtschelp *Ruditapes decussatus*, 1x eierschelp *Gastrana fragilis* en drie fragmenten van de brede strandschelp *Maetra glauca*. Ook verzamelde hij 5x stekelhoren *Ocenebra erinacea*, 1x spoelhoren *Acteon tornatilis*, 14x verdikte fuikhoren *Nassarius incrassatus*, 9x kleine fuikhoren *Nassarius pygmaeus*, 2x hoge trapgevel *Bela nebula* en 1x geknobbelde tolhoren *Gibbula magus*.

Op Schiermonnikoog vond hij een mooie gave, donkergrijs verkleurde slanke noordhoren *Colus gracilis* (fig. 1). Ook vond hij o.a. 3x noordhoren *Neptunea antiqua*, 4x gekielde noordhoren *Neptunea despecta* (fragmenten), 7x purperlak *Nucella lapillus* en 1x grote scheefhoren *Lacuna crassior* (zonder top). In de laatste week van april raapte hij tussen paal 7 en 16 op Schier 23 spoelhorrentjes *Acteon tornatilis* en 22 trapgevels *Oenopota turricula* op. Van de tweekleppigen vond hij o.a. 2x grote zwaardschede *Ensis arcuatus*, 3x kleine slanke

Figuur 1: Slanke Noordhoren (foto: Jasper Schaaf).

zwaardschede *Ensis ensis ensis*, 1x eierschelp *Gastrana fragilis*, 1x tere hartschelp *Acanthocardia paucicostata* en 2x wijde mantel *Aequipecten opercularis*.

Van deze laatste soort vond hij op 19-08 bij paal 12.6 op Terschelling ± 200 levende, halfwas exemplaren in een plastic vat. Verder vond hij tijdens zijn bezoeken aan dit eiland o.a. 5x dubbeltjesschelp *Lucinella divaricata*, 1x scheve hartschelp *Parvicardium exiguum*, 1x prismatische dunschaal *Abra prismatica*, 2x geruite tapijtschelp *Ruditapes decussatus*, 1x kleine boormossel *Barnea parva*, 3x fossiele grote strandschelp *Mactra corallina plistonederlandica* en in een plastic voorwerp geklemd vond hij een prachtig exemplaar van een *Comarmondia (Philbertia) gracilis* (fig. 2).

Figuur 2: *Comarmondia (Philbertia) gracilis* (foto: Jasper Schaaf).

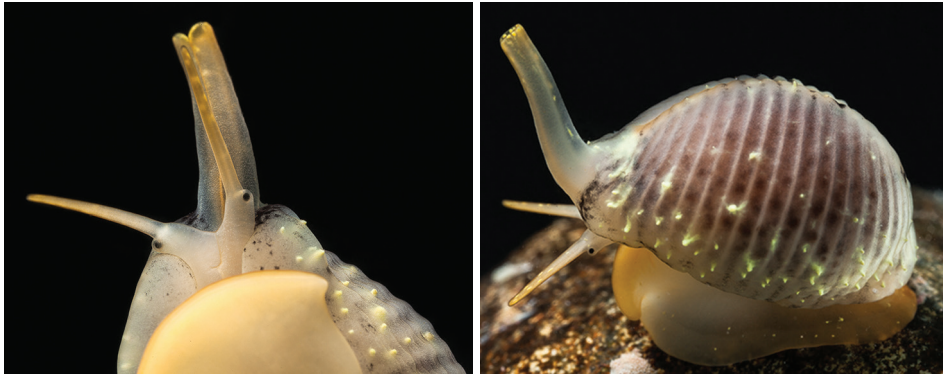
In oktober 2014 was Jasper op Ameland en verzamelde hij o.a. een gave klep van een messchede *Solen marginatus*, 7x tere hartschelp *A. paucicostata* (halfwas kleppen), 41x Artemisschelp *Dosinia exoleta*, 3x fijngestreepte Artemisschelp *Dosinia lupinus linctus*, 9x noordse cirkelschelp *Lucinoma borealis*, 5x stevige plaatschelp *Arcopagia crassa*, een fragment van een ovaal nonnetjes *Macoma calcarea* en een klep van de breedgeribde venusschelp *Clausinella fasciata* (fig. 3).

Figuur 3: Breedgeribde venusschelp (foto: Jasper Schaaf).

De SWG-groep Waterweg Noord had het plan om op 29-11 een excursie te ondernemen bij Burghsluis. Maar door een ongunstige oostenwind weken ze uit naar Westbout en dat bleek een prima keuze. Van de soorten met een huisje vonden ze o.a. ruim 25 exemplaren van de purperslak *Nucella lapillus* (ook de eikapsels werden gezien), een levend ongevekt koffieboontje *Trivia arctica* (fig. 4) en, heel bijzonder, een levende melkwitte arkschelp *Striarca lactea*. Dit is pas de tweede waarneming van een levend exemplaar van deze soort in de getijdezone in Nederland.

Van de zeenaaktslakken vonden ze 2x egelslak *Acanthodoris pilosa* (fig. 5), ± 5x grote vlokkslak *Aeolidia papillosa*, ± 25x gekraagde vlokkslak *Aeolidia alderi* (fig. 6; 'opmerkelijk veel' plaatste Mick Otten er als opmerking bij), 2x bruine

Figuur 4: Ongekleurd koffieboontje *Trivia arctica*, Westbout 30-09-2014, in vitro (foto's: Mick Otten).

Figuur 5: Egelslak *Acanthodoris pilosa*, Westbout 29-11-2014, in vitro (foto: Mick Otten).

Figuur 6: gekraagde vlokslak *Aeolidia alderi*, Westbout 29-11-2014, in vitro (foto: Mick Otten).

Figuur 7: Bruine plooislak *Goniodoris castenea*, Westbout 29-11-2014, in vitro (foto: Mick Otten).

plooislak *Goniodoris castanea* (fig. 7) en twee exemplaren van een soort die je, volgens Mick, niet in de getijdzone zou verwachten, namelijk het wrattig tipje *Janolus hyalinus* met eieren (fig. 8).

Figuur 8: Wrattig tipje *Janolus hyalinus* met eieren Westbout 29-11-2014, in vitro (foto's: Mick Otten).

Erick Staal meldde een paar waarnemingen van IJmuiden bij paal 57 op 25-01-15. In een *Ensis*-bank vond hij een zeer fraai getekend doublet van de tapijtschelp *Venerupis senegalensis*, een wulk *Buccinum undatum* met zeer sterk geschouderde windingen en zeven verse gevlochten fuikhorens *Nassarius reticulatus*.

KREEFTAHTIGEN

Een leuke waarneming op 29-11 bij Westbout was die van ongeveer 25 Michelinmannetjes *Pycnogonum littorale* (fig. 9). Bij één waarneming vonden ze er acht bij elkaar onder een steen op een sierlijke slibanemoon *Sagartia elegans*. Op een andere *S. elegans* op dezelfde steen zat geen enkel exemplaar merkte Mick Otten erbij op. Er werden ook eieren gevonden, dus waarschijnlijk komen ook zeespinnen in groepen samen voor de voortplanting, zoals dat bijv. bij de zeenaaktslakken voorkomt.

Figuur 9: Michelinmannetjes *Pycnogonum littorale*, op sierlijke slibanemoon *Sagartia elegans*, Westbout 29-11-2014 (foto's: Mick Otten).

STEKELHUIDIGEN

Een enorme hoeveelheid, naar schatting ruim 10.000, zeesterren *Asterias rubens* vond Gerrit Doeksen op 24-10 tussen paal 12 en 13 op Terschelling. Hij schatte ook zo'n 2.000 gewone slangsterren *Ophiura texturata* en er lagen ook 4 kamsterren *Astropecten irregularis* tussen.

Op 26-10 vond ikzelf ook grote hoeveelheden van de gewone zeester *A. rubens* en de gewone slagster *O. texturata* tussen Castricum en Egmond. Ze lagen ook in concentraties in aanspoelselbanken van veen en *Ensis directus*, in de eblijn en vaak nog levend. Wilbert Kerkhof trof deze twee soorten ook met honderden aan, op 14-12, bij de Noordpier bij Velzen.

Een concentratie van duizenden levende zeesterren *Asterias rubens* lag in de eblijn bij de uitwatering bij Katwijk (fig. 10) meldde Wim Kuiper en Maarten Morsink op 28-12. Ook in de vloedlijn lagen vele dode exemplaren; daarnaast lagen er tientallen slangsterren *Ophiura texturata* en een gewone zeeappel *Psammechinus miliaris*. Van deze laatste soort werden er bij IJmuiden ook al tientallen gevonden tijdens de strandwacht, maar dat was al twee maanden eerder op 27-10.

Figuur 10: Levende zeesterren *Asterias rubens* bij de uitwatering bij Katwijk 28-12-2015 (foto: Wim Kuiper).

Figuur 11: De foraminifeer *Miniacina miniacea*, Texel (de Hors, paal 8), 17-2-2015; rechts een uitsnede (foto: Sytske Dijkse, Foto Fitis).

FORAMINIFEREN

Van de groep foraminiferen krijg ik vrijwel nooit meldingen binnen. Ik kom ze zelf nog wel eens tegen in gruis en ook andere gruisnuffelaars zullen ze wel kennen, maar ze zijn heel moeilijk op naam te brengen. Maar Sytske Dijkse stuurde wel een waarneming in. Ze vond op 17-02-15 een klein rood aangroeiseltje tussen allerlei ander aangroei op een aangespoeld voorwerp en Marc Lavaleije herkende er de foraminifeer *Miniacina miniacea* in (fig. 11). Het is een zuidelijke soort en zat op een onderdeel van een kreeftenfuik dat met hulp van wat stormen op het strand terecht kwam bij paal 8 op Texel (de Hors). Het is de eerste waarneming voor Nederland.

MOSDIERTJES

Van hetzelfde substraat waarop de foraminifeer werd gevonden, meldde Sytske ook haar tweede waarneming van *Pentapora fascialis* en het spiraal-mosdiertje *Bugula plumosa*. Ikzelf vond op 02-09 bij Egmond een eendenmossel *Lepas anatifera* met daarop een kolonie *Membranipora tuberculata*. Tijdens de excursie bij Westbout werden de soorten harig mosdiertje *Electra pilosa* en *Flustrellidra hispida* gevonden.

ZAKPIJPEN

Van deze groep werden er bij Westbout acht soorten gevonden. Zo zagen we daar >10x glanzende bolzakpijp *Aplidium glabrum*, ± 25x gewone slingerzakpijp *Botrylloides violaceus*, 2x *Botrylloides diegensis*, ± 5x doorschijnende zakpijp *Ciona intestinalis*, 5x grijze korstzakpijp *Diplosoma listerianum* en ± 10x Japanse zakpijp *Styela clava*. Ook van de druipzakpijp *Didemnum vexillum* werden verschillende kolonies gevonden.

De soort waarvan de meeste exemplaren werden gezien, was de Chileense zakpijp *Corella eumyota*. Dit is opnieuw een exoot die het hier goed schijnt te doen. Op 04-03, toen ik dit verslag aan het afronden was, kreeg ik toevallig een berichtje binnen van Natuurbericht.nl. Daarin staat dat deze soort na introductie in 2008 nu op steeds meer plaatsen in Zeeland wordt waargenomen.

GEWERVELDEN

Alie van Nijendaal vond op 27-10 bij IJmuiden een soort skelet. Het bleek het 'harnas' van een harnasmantje *Agonus cataphractus* te zijn (fig. 12).

Figuur 12: Harnasmannetje *Agonus cataphractus*, IJmuiden 27-10-2014 (foto: Alie van Nijendaal).

Op 25-10 vond de SWG-groep Waterweg Noord bij Yerseke drie soorten vissen. Ze zagen één zwarte grondel *Gobius niger*, één grote zeenaald *Syngnathus acus* en ruim 250 exemplaren van een soort dikkopje (*Pomatoschistus spec.*). Bij de Westbout op 29-11 waren het twee soorten meer, want ze vonden 5x vijfdradige meun *Ciliata mustela*, 5x steenslijmvis *Lipophrys pholis* (waaronder een paar grote exemplaren van 15 cm; fig. 13), een soort zeedonderpad (*Myoxocephalus spec.*), 5x botervis *Pholis gunnellus* en een zwangere puitaal *Zoarces viviparus*.

Figuur 13: Steenslijmvis *Lipophrys pholis*, Westbout 29-11-2014 (foto's: Mick Otten).

In de laatste maanden van 2014 werden er ook weer flink wat eikapsels gevonden. Wilbert Kerkhof maakte een lijstje van de vondsten van 22-10 tot 13-12 van Bloemendaal tot St. Maartenszee. Er werden 136 eikapsels van de hondshaai *Scyliorhinus canicula* gevonden, zowel losse exemplaren als trosjes. Van de stekelrog *Raja clavata* werden 21 eikapsels gevonden en van de gladde/gevlekte rog *Raja montagui* werd één eikapsel gevonden. In het lijstje staan ook nog zes kleine zeenaalden *Syngnathus rostellatus*. Ook Alie van Nijendaal meldde nog een paar eikapsels van IJmuiden op 21-12. Ze vond een kapsel van de stekelrog en één van de gladde/gevlekte rog *Raja montagui*.

Figuur 14: Eieren van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*, Katwijk 20-12-2015 (foto: Wim Kuijper).

Wim Kuijper vond samen met Petra Sonius op 20-12 bij Katwijk ook een aantal eikapseltrossen van de hondshaai. Het waren bij elkaar een paar honderd eikapsels (fig. 14). Op 28-12 lag er een vis op het strand bij Katwijk en Wim stuurde een foto rond. Marco Faasse herkende er een wijting *Merlangius merlangus* in (fig. 15). Langs de kust van Katwijk zwom er die dag ook nog een grijze zeehond *Halichoerus grypus*.

Figuur 15: Wijting *Merlangius merlangus*, Katwijk 28-12-2015 (foto: Wim Kuijper).

RECTIFICATIE

Sytske Dijkse meldde dat figuur 8 in Zeepaard 74(6): 189 volgens Hans De Blauwe geen *Alcyonidium condylocinereum* laat zien, maar een *Didemnum* spec. (druipzakpijp).

Adres van de CS-man: rien-tien@ziggo.nl

Het Zeepaard 75(2): 42-51, mei 2015